

20. Yüzyılın Başında Osmanlı Hukukçularının Avukatlık Mesleğine Bakışı

Belkıs KONAN

Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Tarihi Anabilim Dalı, bkonan@ankara.edu.tr,
(Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

Makale Bilgileri	Öz
<p>Makale Geçmişi Geliş: 10.02.2022 Kabul: 15.03.2022 Yayın: 16.03.2022</p> <p>Anahtar Kelimeler: Avukat, Dava vekili, Muhami, Savunma, Türk Hukuk tarihi.</p>	<p>Avukatlık kurumu Osmanlı hukuk sistemine 1875 tarihinden sonra girmiştir. Bu makalede, Osmanlı hukukçularının avukatlık mesleğine bakışı hukuk literatüründe yer alan makaleler çerçevesinde incelenmiştir. Osmanlı Devleti'nin son döneminden, Cumhuriyet döneminde Muhamat Kanunu'nun çıkarılmasına kadar olan zaman dilimini içeren bu çalışmada, ilk olarak Tanzimat Dönemi öncesinde davaya vekâlet (murafaaya vekalet) kavramına değinilmiştir. Ardından Tanzimat Döneminde dava vekilliğine geçilmesi ve dava vekâleti kurumunun kurumsallaşmasına yer verilmiştir. Araştırmada, 1910-1928 yılları arasında Muhamat ve Mizan'ül-Hukuk dergilerinde dava vekilliği konusunda yazılmış makaleler ışığında dönem hukukçularının avukatlık mesleği konusundaki düşünceleri ortaya konmaya çalışılmıştır. İncelenen makalelerde, avukatlarda olması gereken nitelikler, ruhsatnameli ve ruhsatnamesiz dava vekâleti, mesleğe kabul şartları, vekâlet ücreti gibi konuların öne çıktığı görülmektedir. Bu çalışmayla, Osmanlı hukukçularının hazırlanmakta olan Muhamat Kanunu'ndan beklentilerini belirlerken ayrıca avukatlık mesleğinin profesyonel şekilde yapılanması için yaptıkları çalışmaların cumhuriyete yansımalarını göstermek de hedeflenmiştir.</p>

Ottoman Lawyers' Looks on The Lawyer Profession in The Beginning of The 20th Century

Article Info	Abstract
<p>Article History Received: 10.02.2022 Accepted: 15.03.2022 Published: 16.03.2022</p> <p>Keywords: Lawyer, Attorney, Muhami, Advocacy, Turkish Law History.</p>	<p>The institution of advocacy appeared the Ottoman legal system in 1875. In this article, the perspective of Ottoman lawyers on the legal profession has been examined within the framework of the articles in the law literature. In this study, which covers the time from the last period of the Ottoman Empire to the enactment of the Muhamat Law in the Republic period. The concept of attorneyship before the Tanzimat Period was first mentioned. Then, the transition to litigation attorneyship in the Tanzimat Period and the institutionalization of attorneyship are included. In the research, it was tried to reveal the thoughts of the lawyers of the period on the lawyer profession in the light of the articles written on the subject of attorneyship in the journals Muhamat and Mizan'ül-Hukuk between 1910-1928. In the articles examined, it is seen that subjects such as the required qualifications of the lawyers, attorneys with and without a license, conditions for admission to the profession, attorney's fees come to the fore. With this study, it is aimed to determine the expectations of the Ottoman lawyers from the Muhamat Law, which is being prepared, and also to point out the reflections of their efforts for the professional structuring of the lawyer profession to the republic</p>

Atıf/Citation: Konan, B. (2022). "20. Yüzyılın Başında Osmanlı Hukukçularının Avukatlık Mesleğine Bakışı", *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1), s. 122-139.

Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. // This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). (CC BY-NC 4.0)"

GİRİŞ

Savunma, Antik Yunan'dan Roma'ya, Çin, Hint, Mısır kültürlerinden Ortadoğu ve İslam devletlerine kadar çok farklı coğrafyalarda farklı kültürlerde yer almış temel bir ihtiyaçtır. Temel hak ve özgürlüklerin içinde yer alan hak arama özgürlüğünün somutlaşmış hali olan savunma hakkının avukatlık mesleğine doğru dönüşümü, bireyler adına bu hakkı farklı kişilerin üstlenmesiyle başlar. Öncelikle, Batı ülkelerinde avukatlık mesleği, savunmaya duyulan ihtiyaç nedeniyle 13. yüzyıldan itibaren gelişmeye başlarken Türk hukuk tarihinde bu mesleğin gelişiminin 19. yüzyılın sonlarına denk geldiğini söylemememiz gerekir. Osmanlı Devleti'nde 1839 yılında Tanzimat Fermanı ile başlayan dönemde temel hak ve güvenceler açısından adımlar atılmış, yeni kanunlar çıkarılmış ve yeni mahkemeler kurulmuştur. Böylece, klasik dönemde uygulanan davaya vekâletten farklı olarak artık mahkemelerde maddi ve usul hukuku kurallarını uygulayacak daha profesyonel kişilerce savunmanın yapılması zorunlu hale gelmiştir. Osmanlı Devleti'nde avukatlık ile ilgili ilk düzenleme 1876 yılında yapılmış olmasına rağmen modern anlamda avukatlık anlayışı 1924 yılında çıkarılan 460 sayılı Muhamat Kanunu ile hukukumuzda girmiştir. Araştırmanın konusu 20. yüzyılın ilk çeyreğini kapsamakla birlikte, makalede ilk olarak Klasik Dönemde davaya vekâlet konusu açıklanmış, daha sonra Tanzimat Döneminde modern avukatlık kurumunun Osmanlı hukukuna girmesi açıklanmıştır. Son bölümde ise II. Meşrutiyet'in ilanından sonra (ki bu dönem Muhamat Kanunu layihasının hazırlanması ile aynı döneme denk gelmektedir) hukukçuların avukatlık mesleğine yaklaşımları ele alınmıştır. Bu bağlamda, hukukçuların avukatlık mesleği hakkındaki görüşleri ve meslekten beklentileri incelenen zaman diliminde literatürde yer alan kaynaklar ışığında araştırılmıştır.

Çalışma sırasında, farklı dergilerde dava vekilliği ve avukatlık konularında yazılmış makaleler konularına göre gruplara ayrılarak ilgili başlıklar altında incelenmiştir. Ali Haydar, Şekib, Lütfi Fikri, Kavasoğlu Fuad, Mehmet Şeref, Mardinizade Ahmet Muhtar gibi hukukçuların gözünden dava vekilliğinden modern avukatlığa geçiş süreci aktarılmaya çalışılmıştır.

I. 20. Yüzyıl Öncesinde Osmanlı Devleti'nde Dava Vekilliği

Klasik dönemde, dava vekilliği, İslam hukukundaki vekâlet sözleşmesine dayanıyordu. İslam hukukuna göre “temsil” işlemi “vekâlet” ile sağlandığından, mahkemelerde bir şahsın vekil ile temsil edilmesi ve hukuki yardım alması Osmanlı mahkemelerinde de uygulanmaktaydı¹. Kelime anlamı “birine güvenmek, bir işi güvenilir birine bırakmak” olan vekâlet, fıkhıta bir terim olarak “bir kimsenin kendi adına hukuki bir işlem yapma yetkisini bir başkasına vermesini” ifade eder. Mülteka'da vekâlet, tasarruf etme hususunda başkasını kendi yerine koyma olarak tarif edilmektedir.² Osmanlı Devleti'nde klasik dönemde dava vekilliği mesleği husumete vekâlet veya murafaaya vekâlet şeklinde gelişmiştir. Sözlükte “*çekişme, cedel, delil ile karşı tarafa galip gelme*” anlamına gelen husumet terimi, İslam hukukunda açılan bir davada davacı ile davalının mahkeme huzurundaki durumunu, sıfatını ve davada taraf olma ehliyetini ifade eder³. “Husumete

¹Atar, Fahrettin. *İslam Adliye Teşkilatı Ortaya Çıkışı ve İşleyişi* 6. Baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2020, s. 131.

²Halebi, (Haz:Hüseyin Vanlıoğlu). *Kelime Manalı Yeni Mülteka Tercümesi*, C.4, Yasin Yayınevi, İstanbul, 2018, s. 81.

³Akgündüz, Ahmet. “Husumet”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 18, 1998, s. 417-418, s. 417. [HUSUMET - TDV İslam Ansiklopedisi \(islamansiklopedisi.org.tr\)](https://www.islamansiklopedisi.org.tr). E.T. 27.8.2021.

vekâlet” sayesinde davacı veya davalı taraf, istediği kişiyi kendileri yerine vekil olarak tayin edebiliyorlardı. Böylece savunma görevi vekiller tarafından yerine getiriliyordu. Dava vekili adı verilen kişiler bugün anladığımız şekilde avukat olarak nitelendirilemese bile mahkemede tarafları temsil etmişlerdir⁴.

Ayrıca, Osmanlı’da, dava vekili her türlü dava için tayin edilebilirken kişinin kendisini vekile temsil ettirmesi bir hak olarak kabul edilmiştir. Genellikle çocuklar, kadınlar, köleler ve gayrimüslimler gibi bizzat mahkemede hazır bulunamayan kimselerin vekil tarafından temsil edildiği görülmektedir. Özellikle kadınların taraf olduğu davalarda kadının eşi veya babası gibi erkek bir yakınının vekil sıfatıyla davayı takip etmesi çok yaygındır. Şer’iyye sicillerinden ceza davalarının önemli bir kısmında vekil tarafından temsilin gerçekleştirildiği görülmektedir.⁵

Bununla birlikte, klasik dönemde avukatlık kurumunun varlığından söz edilemez. Çünkü, bireyler kendi adına işlem yapması için vekil tayin edebilseler de bu vekiller avukatlık mesleğinin gerektirdiği özelliklere sahip değillerdi. Kısacası, klasik dönemde dava vekilliği Osmanlı toplumunda Batı’da olduğu gibi bir meslek olarak gelişmemiştir. Tanzimat öncesi dönemde şahısların mahkemelerde haklarını aramasında muhızrlar, arzuhalciler, ayak kavafları aracılık etmişlerdir.

Ayak kavafı denen kişiler, genellikle bakkallardan oluşuyordu. Bakkallar mahallelerinde oturan kadı ve bölge halkı ile yakın ilişki içerisinde oldukları için dava takibi için sıkça tercih edilirdi. Bu tip dava vekillerine “Karamanlı” şeklinde hitap edilirdi. Ancak, okuma yazması bile olmayan, Türkçeyi doğru konuşamayan bu kişiler insanları kandırarak zarara uğrattıkları için müzevir (yalancı) olarak tanınmışlardır.

Anadolu’da benzer şekilde aracılık yaparak dava vekilliği faaliyeti yürüten bir başka meslek grubu da muhızrlardır. Sözlük anlamı “huzura getiren, hazır bulunduran” olan muhızır kelimesi İslam hukuku kaynaklarında davalı veya davacıyı mahkemeye sevk eden görevli demektir. Muhızrlar davanın taraflarına tebligat yapan aynı zamanda haklarında şikâyet olan kişileri mahkemeye getirmek için adli polislik görevini de yerine getiren memurlardı. Arzuhalciler ise okuryazarlığın çok düşük olduğu Osmanlı toplumunda resmi devlet kurumlarına dilekçe yazımı ile geçimlerini sağlayan kimselerdi. Arzuhalcilik mesleği, ayak kavafılığı ve muhızırlıktan farklı olarak toplumda kalifiye ve saygın bir meslek olarak kabul edilmiştir. Çünkü, herkesin arzuhalcilik yapmasına imkân tanınmamış, sadece ocaktan yetişen kişilerin arzuhalcilik yapmasına izin verilmiştir⁶.

Osmanlı Devleti’nde ilk dava vekillerinin muhızrlar, daha sonra müzevirler, ayak kavafları, mahalle bakkalları olması sonraki dönemlerde eleştirilere konu olmuştur. Ali Haydar:

“...Tanzimat-ı Hayriye'den pek çok evvel eski cetlerimiz (muhızr)lar olduğunu ve sonra vekâlet vazifesinin müzevirlere, ayak haffâflarına, sokak dellâllarına, mahalle bakkallarına geçtiğini kabul etmek, elîm olsa da, zaruridir. Bu bakkallar ve haffâflar sırf temin-i menfaat kaygısıyla hareket ettikleri için aldıkları bir davayı olduğu gibi mahkemeye sevk etmeyerek bir takım dolambaçlı yollardan yürüyeceklerine şüphe yoktur. Ücret-i vekâlet namıyla halktan para

⁴ Akyılmaz, Gül. Tanzimat’tan Önce Avukatlık Müessesesi, *Türk Hukuk Enstitüsü Dergisi*, C.12, 1996, s.16.

⁵ Konan, Belkıs. *Türk Hukuk Tarihinde Avukatlık Kurumu*, Bilge Yayınevi, Ankara, 2021, s.49.

⁶ Konan, s. 52-56

almak güç olduğundan bi't-tabî' filân veya falana vereceğim diye müvekkillerinden para çektikleri de herhalde vukuat-ı cariyeden olsa gerektir." demekle, Tanzimat öncesinde dava vekilliğinin pek övünülemez bir durumda olduğunu belirtmektedir.

İslam hukukunda vekilin esas görevi, mahkemenin gerçeğe ulaşmasına yardımcı olmak ve müvekkilin haklarının çiğnenmesini önlemek olarak belirlenmiştir. Ancak, Osmanlı'da zaman içinde dava vekillerinin delil sakladıkları, kararttıkları ve kadı karşısında yanlış aktarımda buldukları olmuştur. Bundan dolayı, halk arasında dava vekillerinin çoğu ahlâksız ve menfaatçi olarak görülmüştür⁷. Artin Toptaş mesleği kötüye kullanan bu şahıslardan şu şekilde bahseder:

Bu zevât Anadolu ahalisinden oldukları ve lisân-ı mâder-zâdları Türkçe olması itibariyle oldukça Türkçe tekellüm eder ve meramlarını ifadeye kâdir idiler fakat Türkçe okumak ve yazmaktan mahrum ilimsiz ve câhil olduklarından müvekkillerine diyeceklerini bilmezler idi. Mahkemeden aldıklarını müvekkillerine satarlar ve ekseriya aldıklarını tamamen anlamaya iktidarları olmadığından ve dava-yı mahkemede dediklerinin bütün bütüne aksi zuhûr eder olduğundan ol tarihte merkûmât müzevir ve yalancı namıyla tavsif edilir idi. Bir de benî âdem tabîi ve doğrudan ziyade gayr-i tabîi olan husûsâta mâil olduğundan deruhte etmekte oldukları davaları tabîi bir surette mahkemeye sevk etmeyerek birtakım dolambaçlı hakikate muhalif surette arz eder ve karışık bir hâle getirilir olduğundan ashâb-ı dava nezdinde şereflerini kaybetmiş oldukları gibi mahkemelerce dahi fena nazarlar ile bakılarak yalancı, hilekâr, mekkâr olarak tanınırlardı."

Topbaş makalesinde, bir anısından da bahsetmektedir. Boğaziçi vapurunda karşısında oturmakta olan iki zâtın birbiri ile konuşmakta iken bunlardan birinin diğerine kızarak "*senin karşına avukat gibi bir müzevir edepsiz çıkarmalı ki hakkından gelsin*" dediğini üzülen anlatmıştır⁸.

Kavasoğlu ise "Meslek-i Muhamat" adlı makalesinde avukatlık mesleğinin hak ettiği onur ve itibarı memleketimizde elde edememesinin yanıtının geçmişte aranması gerektiğini belirterek şöyle der:

"Bizde birkaç asır evvel yazılmış bazı âsâra (eserlere) bakılacak olur ise ilmî surette mehâkim huzurunda himaye-i hukuku meslek ittihâz etmiş bir sınıf-ı mahsus yok idi. Ancak mahkeme kapılarında dolaşmak sayesinde bir ilim mahzarı edinen bazı cühelâ ashâb-ı müsâlâha sokularak usûl ve merasim-i muhâkemedede ve hükkâmın celb-i teveccühünde adeta tellallık etmek suretiyle temin-i maişet (geçimlerini temin) ederlerdi. Bunların vaz'-ı içtimâîleri pek dûn olduğu hâlde tarafeyn-i mütehâsimeynden birinin vekâletini deruhte ettikleri münasebetiyle kendilerine dava vekili namı verilir idi. İsmi şeref veya vezâ'ati müsemmanın şeref veya vezâ'atine tâbi' olmakla bu gibi adamlara verilen dava vekili unvanı dahi bir san'atı hakire gibi telâkkî oluna geldi. Bu hâl yarım asır evveline gelinceye kadar devam etti."

⁷ Kocaoğlu, Sinan S. Tarihsel Perspektifi ile Türk-İslam Hukukunda Savunma Hakkı ve Müdafî, Ankara: Ankara Barosu Dergisi, Yıl 2010, S.4, s. 61-79, s.68.

⁸ Toptaş Artin. "Memleketimizde Dava Vekâleti, Avukatlık ve Muhamilik", *Muhamat Dergisi*, Numara: 10-54, 1338, s.317-320, s. 318; Rober, Henri. Çev: Ali Haydar ve Suphi Nur. *Muhami*, İstanbul Teşebbüs Matbaası, İstanbul, 1340, s.13

Görüldüğü üzere şimdiye kadar görüşlerine yer verdiğimiz tüm hukukçular dava vekilliğinin toplumdaki saygınlığına bazı ehliyetsiz kişiler tarafından zarar verildiğini düşünmektedirler⁹.

Tanzimat Dönemine gelince, 1839 tarihli Tanzimat Fermanı ve 1856 tarihli Islahat Fermanı sonrasında savunma mesleğinde önemli yenilikler yapıldığı görülür. Bu dönemde, yeni kanunlar hazırlanmış ve yeni yargı makamları oluşturulmuştur. Tanzimat Döneminden itibaren, artık mahkemelerde vekillik yapacak kişilerin bazı özel niteliklere sahip olması şartları da aranmaya başlanmıştır. Diğer taraftan, hukuk eğitimindeki modernleşme süreci de dava vekilliğinin kurumsallaşmasını hızlandırmıştır. Çeşitli düzenlemelerde yer alan avukatın hak ve yükümlülükleri, vekâlet ücreti, cezai, hukuki ve disiplin sorumluluğu gibi konulardaki hükümler, modern avukatlık anlayışının oluşmasına zemin hazırlamıştır¹⁰.

Savunma hakkı Tanzimat Döneminde anayasada da yer almıştır. 1876 Kanun-i Esasi'nin 83. maddesinde kaleme alınan "Herkes huzuru mahkemede hukukunu muhafaza için lüzum gördüğü vesaiti meşruayı istimal edebilir."¹¹ hükmü sayesinde savunma hakkı Türk hukukuna girmiştir.

Avukatlık mesleğinin kurumsallaşmaya başlaması, 13 Ocak 1876 (1292) tarihli *Mehâkim-i Nizamiye Dava Vekilleri Hakkında Nizamname*'si ile gerçekleşmiştir¹². Bazı kaynaklarda *Dersaadet Dava Vekilleri Cemiyeti Nizamnamesi* olarak da anılan¹³ bu Nizamname ile dava vekilliğine ilişkin klasik İslam anlayışından uzaklaşarak modern avukatlığa doğru bir adım atılmıştır. İstanbul'daki dava vekilleri için düzenlenmiş olan bu Nizamname'nin uygulaması çok faydalı olduğu için daha sonra bu düzenlemenin taşraya da teşmil edilmesine karar verilmiştir¹⁴. Bu arada, *Mehâkim-i Nizamiye Dava Vekilleri Hakkında Nizamname*'nin dördüncü bölümünde bir "dava vekilleri cemiyeti" kurulmasına dair hükümler yer aldığından "İstanbul Barosu" kurulmuştur¹⁵.

⁹ Kavasoglu, Fuat. Meslek-i Muhamat, *Muhamat Dergisi*, C.1, 1327, s. 2-4.

¹⁰ Esirgen, Örsten, Seda. Tanzimattan Cumhuriyete Avukatlık, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.63, S.4, 2014, s. 737-778 737-738.

¹¹1876 Kânûn-ı Esâsî. Erişim için: <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1876-k%C3%A2n%C3%BBn-i-es%C3%A2s%C3%AE/> (E.T. 07.07.2021)

¹² Bozkurt, Gülnihal, *Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi*, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2010, s. 127. Bu Nizamname *Dersaadet Dava Vekilleri Cemiyeti Nizamnamesi* olarak da bilinir. Nizamnamenin, *Dava Vekilleri Nizamnamesi*; dört fasıl, bir geçici düzenleme, ücret tarifelerini düzenleyen on iki kısım ve bir özel fıkradan oluşmaktadır. İlk fasılda, (madde 1-6) dava vekilliği mesleğine giriş ve dava vekilliğine kabulün şartları; ikinci fasılda, (madde 7-19) dava vekillerinin görev ve sorumlulukları belirlenmiştir. Üçüncü fasılda (madde 20-29) dava vekillerinin ücretleri düzenlenirken, dördüncü fasılda ise, (madde 30-40) dava vekilleri cemiyeti ve söz konusu cemiyetin görevleri yer almaktadır. Bkz: Düstur, 1. Tertip, C.III, s. 198-207.

¹³Öztürk, Funda. Osmanlı Devleti'nin Adli Modernleşme Sürecinde Avukatlık Mesleği, Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2017, s.114.

¹⁴ Dava Vekâleti Nizamının Vilâyatta Dahi İcrasına Dair Adliye Nezaretinden Vilâyat ile Müstakillen İdare Olunan Mutasarrıflıklara ve Mehakimi Nizamiye Rüesasına Yazılan Muharreratı Umumiye 7 Receb 1296, bkz: 1. Tertip Düstur C. IV, s. 762.

¹⁵ Osmanlı tarihinde kurulan ilk baro teşkilatlanması yabancı avukatlar tarafından 1870 yılında İstanbul'da Konstantinopol Barosu Cemiyeti olarak kurulmuştur. Konstantinopol Barosu Cemiyeti'nin 33 üyesinde yalnızca 5'i Osmanlı teb'asına mensuptu. Bu beş avuktan biri olan Alexander Meryem Kuli, aynı zamanda 1878'de kurulan İstanbul Barosu'nun ilk toplantısına başkanlık etmiştir. Özkent, Ali Haydar. *Avukatın Kitabı*, Arkadaş Kitabevi, İstanbul 1940, s.47. Konan, s.97.

1876 tarihli *Mehâkim-i Nizamiye Dava Vekilleri Hakkında Nizamname*'nden sonra çıkarılan çeşitli kanun ve nizamnamelerde dava vekilliği mesleği konusunda bazı yenilikler getirilmiştir. Örneğin, avukat kelimesi ilk kez 26 Şubat 1883 tarihli *Dava Vekilleri Hakkında Rumeli-i Şarkîye Mahsus Kanun-i Vilayet*' isimli Nizamnamede geçmektedir. 15 Ocak 1892 tarihli *Girit Vilayeti Dava Vekilleri Hakkında Nizamname*'sinde ise dava vekili olabilmenin koşulları, dava vekillerinin görev ve sorumlulukları ile vekâlet ücretlerine ilişkin hükümler yer almaktadır. Yapılan düzenlemelerde mesleğe giriş için "hukuk mektebi diplomasına sahip olmak", "ruhsatname almak" ve "baro levhasına kayıt yaptırma" gibi şartlar getirilmesi dava vekilliği mesleğinin kurumsallaştığını göstermesi açısından önemlidir¹⁶.

II. Meşrutiyet Döneminde yapılan birçok Nizamnamede dava vekilliği ile ilgili hükümler bulunmaktadır¹⁷. Ayrıca bu dönemde, dava vekili yerine kullanılacak başka bir kelime aranmış ve Mısır'da kullanılan "himaye eden, koruyan, kollayan" anlamlarına gelen "muhami" kelimesinin kullanılması daha uygun görülmüştür¹⁸. Osmanlı hukukçuları avukatlık mesleğinin Osmanlı Devleti'nde çağın gereklerine uygun, bağımsız, serbest bir meslek haline gelmesi için gerekli gördükleri hususları yazdıkları makalelerle duyurmaya çalışmışlardır. II. Meşrutiyet'in ilânından, 1924 tarihli Muhamat Kanunu'nun çıkarılmasına kadar olan süreçte yazılan makalelerde mesleğin tanımı, mesleğe kabul şartları, ruhsatnamesiz dava vekilliği, muhamilerin hak ve yükümlülükleri ve vekâlet ücreti gibi konular yer almıştır.

II. Avukatlık Mesleğinin Tanımı

Eski Roma'da avukat anlamına gelen Advo Catus kelimesi, "üstün, ayrıcalıklı, güzel konuşan" demektir¹⁹. Caton, avukatı "*konusmasını, inandırmasını bilen namuslu adam*" olarak görmüştür. 13. yüzyılda Fransa'da avukat "*yumuşak, sakin, Tanrı'dan korkan, hakikati ve adaleti seven kimse*" şeklinde tanımlanmıştır. Hatta bu dönemde avukatlara başka şehirlere de giderek savunma yapmalarından dolayı "*adaletin gezici şövalyeleri*" dendiği de olmuştur²⁰. Fransız akademisi lügatında ise avukat "*adalet huzurunda davaların müdafasını kendine meslek edinen adam*" diye tarif edilmiştir²¹.

¹⁶ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Konan, s.101-119. Esirgen, Örsten, s.747-750.

¹⁷ 16 Eylül 1909 tarihli *Dava Vekilleri Hakkında Kanun-ı Muvakkatı*, 28 Kasım 1909 tarihli *Adliye Müfettişlerinin Vezaif ve Derece-i Salahiyetlerini Mübeyyin Talimat*, 24 Nisan 1913 tarihli *Sulh Hâkimleri Hakkında Kanun-ı Muvakkat*, 2 Mart 1915 tarihli *Mehakim-i Şer'iyyede İcra-yı Vekâlet Edebilecekler Hakkında Kanun*, 8 Mart 1915 tarihli *Memalik-i Osmaniye'de Bulunan Ecnabilerin Hukuk ve Vezaifi Hakkında Kanun-ı Muvakkat*, 2 Nisan 1919 tarihli *Mehakim-i Nizamiye Dava Vekilleri Hakkındaki 18 Şevval 1292 Tarihli Nizamname*'nin 40. maddesine Müzeyyel Nizamname ve 18 Ocak 1921 tarihinde *Dava Vekâleti Ruhsatnamesi İstihsaline Dair Nizamname*'de bu konuda hükümler bulunmaktadır.

¹⁸ "Avukat kelimesinin mânâsı (mendi-i imdâd)dir. Latince *Advocatus* tabirinden me'hûz olan bu tabir sathî bir surette tercüme edilse "çağırılan" veyahut (imdada çağırılan) mânâsına gelir. Avukat kelimesinin şu mânâsı biraz ta'mîk ve tetkik edilse yek nazarda vekâletin ulviyeti, mübecceliyeti tezâhür eder. Bir kimse diğerini imdadına çağırarak. Tabiidir ki bu nida, hukuk-ı maddiye ve maneviyesinin dücâr-ı müzâyaka olduğu bir zamanda olacaktır. Filhakika da dava vekilinin kanunî bir tarifi, bir tarif-i mücemmili şu olabiliyor: Kavânin ve nizâmât-ı mevzuanın talep eylediği şerâiti ifâ eyledikten sonra hemcins ve vatandaşlarının hukuk ve menâfi-i maddiye ve maneviyesinin müdafasına hasr ve vakf-ı vücut eden kimsedir". Şekib, Ş. "Tarihçe-i Muhamat-Avrupa'da Dava Vekâletinin Menşei", *Muhamat Dergisi*, S.5, 1327(c), s. 135-137, s. 136.

¹⁹ Mısır, M. Haşim. *Mitolojide Savunma*, Gaziantep Barosu Yayınları, Gaziantep, 2012, s.17.

²⁰ Mısır, s 35; Erem, Faruk. *Meslek Kuralları (Şerh)*, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2007, s.25.

²¹ Özkent, s. 3.

Osmanlı Devleti'nde avukat kelimesi yerine daha çok “dava vekili” veya “muhami” kelimesi kullanılmıştır. Örneğin, Şekib dava vekilini “*kanunların istediği şartları yerine getirdikten sonra vatandaşların maddi ve manevi haklarının savunması için zaman ayıran kişi*” olarak tanımlarken²², Artin Efendi, avukatı “*bireylerin can, mal, şeref ve özgürlüğünü savunan ve koruyan kişi*” olarak ifade etmiştir. Ayrıca “... *can ve mal ve ırz ve namusu tehlikede bulunan zât, dava vekillerinden muâvenet bulur ve mazlum ve mağdur olanlar dava vekillerinden kuvvet ve yardım görerek zulüm ve mağduriyetleri mübeddel-i hak ve adalet olur*” diyerek dava vekilinin mazlum ve mağdurları koruma niteliğine de işaret etmektedir²³. Lütfi Fikri ise avukatı “*can, mal ve namusuna veya kişi hak ve özgürlüklerine zarar gelen herkes için avukat sığınacak bir liman*” şeklinde tasvir etmiştir²⁴. Bu konuda en güzel tanımlardan birini Hacik Kahveciyan yapmıştır. Kahveciyan, F.Lioville'den alıntı yaparak dava vekilini “*Hukukun muhafaza ve müdafaasıyla mükellef askerler değil miyiz?*” sözleriyle hukuku koruyan askerler olarak görmüştür²⁵.

III. Avukat Olmak İçin Gereken Şartlar

Tarih boyunca avukatlık mesleği tüm hukuk sistemlerinde belli niteliklere sahip kimseler tarafından yerine getirilmiştir. Osmanlı Devleti'nde ise ilk defa 1876 tarihli Dava Vekilleri Nizamnamesi ile dava vekilliği yapacak olan kimselerde “dava vekili ruhsatnamesine sahip olmak” veya “hukuk mektebinden mezun olmak” şartları aranmıştı²⁶. Buna rağmen 20. yüzyılın başlarında dahi bu şartların tam olarak uygulanmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim, 1909-1925 yılları arasında bu konuda yazılmış olan makalelerden anlaşıldığı kadarıyla mesleğin belirli kurallara bağlanamamış olmasından şikayet edilmektedir. Bu başlık altında ilk olarak “şehadetname” konusu ele alınacaktır.

²² “...*kavanin ve nizamât mevzu'anın taleb eylediği şera'iti ifa eyledikten sonra hemcins ve vatandaşlarının hukuk ve menafi' maddiye ve ma'neviyesinin müdafa'asına hasr ve vakf'vücut eden kimsedir*” Şekib, 1327c, s.136. Şekib, ayrıca dava vekili ve avukat arasındaki farkı aynı makalede şu şekilde dikkat çekmiştir. “...*Avukat ile dava vekili tabirleri arasında mevcut olan şu fark-ı küllîye binaendir ki Mecelle-i Celile ahkâmınca şu meslek-i âliye ayrıca lâzım gelen ehemmiyet atfolunmamış ve husumete vekâlet bey' ve şirâ gibi muâmelâta vekâlet menzilesinde tutulmuştur. Mecelle-i Celile'nin 1459'uncu maddesinde bir kimse yapabileceği husus ve muâmelâtta ve meselâ icar ve istîcâr-ı rehîn, idâ', ibrâ, ikrâr-ı dava-...da dilediğini tevkil edebilir, deniliyor ki bu hâlde bu bâbdaki husumetin müdafaası ve taarruzdan vikayesi için lazım gelen evsâf-ı ilmiye ve mâlûmât-ı kanuniye aranmaksızın dava edebilmek keyfemâyeşâ mümkünâtan addolunuyor demektir. Kezâlik yine 1465 maddesinde husumet, redd-i vedâ ve kaza-i deyn muâmelâti menzilesinde tutulmuştur. Hele 1516'ncı maddede daha ileri gidilmiş ve dava vekilinin tarifindeki “kavânin ve nizâmât-ı mevzuanın talep eylediği şerâit...” fıkrası bertaraf edilerek “müddei ve müddei-i aleyhten her biri dilediğini husumete tevkil edebileceği” söyleniyor ki bu madde ileride Avrupa'da dava vekillerinin mecburîü'l-ifâ oldukları şerâit ta'dâd olunduğu sırada bir defa daha mevzu-ı bahis olacaktır. Hâlbuki bazı erbâb-ı kanun ve mütehasşisîn-i şer'iyeye göre bu maddedeki [dilediğini tevkil] etmek hususundaki ıtlak ehliyet kaydıyla tahsis ve takyid ediliyor ki bunun pek muvâfik olduğuna şek ve şüphe yoktur.) Hâlbuki Avrupa hukuk müelliflerince avukatın ifa ettiği vezâifin vekâletle hiç münâsebeti yoktur. Avoue'lar vekildir. Fakat Avukat müdafaanın yerine kaim olmaz. Yalnız davalarının müdafaasını ve bir netice-i matlûbeye isâlini deruhte ettikleri kimselerin vekilleri değil- nâsih ve müşavirleridir. Mahkeme hâricinde avukatın vazîfesi kendisine müracaat eden kimselerin muâmelât ve mesâlihinin hüsn-i cereyânı yolunda müktesebât mâlûmât-ı kanûniyesiyle onları tenvir ve irşâd etmek ve mahkemeye taallûk eden cihetlerde dahi vesâit-i müdafaalarını şifâhî müdafaalar ve tahrîrî lâyhalar ile tevsî etmek ki bunun vekâletle cihet-i müşâbeheti yoktur. Zira müracaat edenin talebi üzerine bir müdafaâ tedârik etmek veya tahrîren beyan-ı mütâlâa eylemek vazîfesini deruhte eden bir avukatın vekâlet kabul ettiği iddia olunamaz...” Şekib, 1327 (c), s. 136-137.*

²³ Toptaş Artin. “Memleketimizde Dava Vekâleti, Avukatlık ve Muhamilik”, *Muhamat Dergisi*, Numara: 10-54, 1338, s.317-320, s.317-318.

²⁴ Fikri, Lütfi. Avukatlık Mesleği, Mahiyeti ve İcabatı, Hukuk ve Vezâifi - Şeref ve Haysiyeti ve Mecbûriyetleri, *Muhamat Dergisi*, Numara: 41-45,1337, s. 10-26, s.10.

²⁵ Kahveciyan, Hacik. Dava Vekili Hâkime Muavenet Edecektir. *Muhamat Dergisi*, C.15, 1328, s. 451-456, s. 453.

²⁶ Şekib, Ş. “Dava Vekâleti Hakkında Birkaç Söz”, *Muhamat Dergisi*, S. 52, 1326, s. 69-71, s.70.

Şekib, “Şehadetnamesiz Dava Vekilleri” başlığını taşıyan yazısında, dava vekilliğinin herkes tarafından yapılamayacağını, aynı hekimler gibi dava vekillerinin de özel bir eğitimden geçmesi gerektiğini ifade eder. Tabiplik ve dava vekilliği arasında bir kıyaslama yaparak tabiplerin insanların sağlığına hizmet ettiklerini; dava vekillerinin ise tüm toplumun manevi sağlığına hizmet ettiklerini söyler. Yazar makalesinde bu mesleği yapabilmek için hukuk eğitimi almak ve şehadetnameye sahip olmak gerektiğine değinir²⁷. Şekib, bir başka makalesinde Fransa’yı örnek göstererek dava vekillerinin şehadetname aldıktan sonra yemin etmeleri gereği üzerinde durmuştur²⁸.

Mehmet Şeref, dava vekillerinin mutlaka ruhsatnameye sahip olmasının zorunluluğundan bahsetmiştir. Makalede, ruhsatsız dava vekillerinin Mecelle’ye dayanarak vekâlet edebileceklerini iddia ettiklerini, ruhsatnameli dava vekillerinin ise bu kişileri “tabib-i cahil” olarak nitelendirdiklerine işaret ederek dava vekilliğinin ancak ruhsatname sahibi kişiler tarafından yapılabileceğini belirtmiştir²⁹.

Şehadetname olmadan dava vekilliği yapılmaması gerektiğini düşünen bir başka yazar ise Yuvaniki Yorgiyadis’tir. Yorgiyadis, hukuk eğitimi almayan kişilerin dava vekilliği yapmasının mesleğin itibarını düşürdüğüne ve bu yüzden dava vekillerinin hâkimler karşısında saygınlığa sahip olmadığına dikkat çekmektedir.³⁰

Dava vekilliği yapabilmek için tabiiyete bakılıp bakılmayacağı meselesi de tartışmalara neden olmuştur. Dava vekilliğinin ecnebler tarafından yapılabilmesi konusunun yer aldığı makalelerde genel kanı Osmanlı vatandaşı olmayanların Osmanlı Devleti’nde avukatlık yapmasının engellenmesi yolundadır. Şekib, Fransa’da yabancı bir devlette hukuk fakültesi mezunu olanların Fransa’da avukatlık yapabilmelerinin bazı özel şartlara bağlandığından bahsetmiştir.³¹ Aynı yazar bir başka makalesinde, Osmanlı Devleti’nde dava vekilliği yapabilen yabancı avukatların Osmanlıca’yı iyi bilmediklerini bu nedenle çoğu zaman hâkimlerin yabancı lisan öğrenmek zorunda kaldıklarına değinerek, bunun zararlarına dikkat çekmiştir³².

²⁷ Şekib, Ş. “Şehadetnamesiz Dava Vekilleri”, *Mizan’ül-Hukuk Dergisi*, 1325, s. 478-479. Aynı makalesinde Şekib bu konuda “...İşte bu noktadan bir dava vekilinin mevkii bir tabibin mevkiinden kat kat bâlâterdir. Zira tabip hayatın idamesine vasıta ise bugün medeniyet hususunda ilk defa âleme ders vermekle müftehir bulunan o Fransızlar değil midir ki –Dreyfus meselesinde içlerinden birçoğu fart-ı nüfuzu bir silah kuvveti addederek nür-ı hakikat taraftarânını kahr u tedmire sâ’î buldukları hâlde hükümetlerini dücâr-ı endişe eder müşkül bir mevkie ilkâ ederek nice nümayişlerde bulundular. Acaba buna sebep –bir mâsumu pençe-i zindandan tahlisten ziyade- namusunu iade için taharrî-i hakikatten başka bir şey midir. Ziyâ-yı hakikat ise erbâb-ı iktidarın yed-i mu’cizkârânesiyle meydana gelir. Acaba o kahraman mağdur –Dreyfus- bir doktorun iki satırlık mektûbâtı tesirâtıyla terk-i hayat etmiş olsa idi bu kadar güft ü gû olmak şöyle dursun birkaç günlük sermaye-i kıl ü kâl olur mu idi. Fakat namus-ı hayata mukaddem ve hayat-ı tâlî olmasına binâen bir memleket değil, cihan-ı medeniyet bile kendisini bu hususta –mânen olsun- alâkadâr görüyor...” demektedir. Şekib, 1326, s. 71.)

²⁸ Şekib, Ş. “Sanat-ı Muhâmâtı İcra Salahiyetini İhraz İçin Muktezi Şartlar”, *Muhamat Dergisi*, C. 7, 1327 (b), s. 215-217. Ayrıca, yazar “Yemin ve Yeminin İfasındaki Merasim” başlıklı makalesinde Fransa’da yeminin tarihçesini ve ifasını anlatmıştır. Bkz: Şekib, Ş. “Tarihçe-i Muhamat Faslı Salis: Yemin ve Yeminin İfasındaki Merasim”, *Muhamat Dergisi*, S.10, 1328(a), s. 312-316.

²⁹ Şeref, Mehmet. “Muhami”, *Muhamat Dergisi*, Numara:25 -69, 1339, s. 782-786, s. 783-784.

³⁰ Yorgiyadis, Yuvaniki. “Meslek-i Muhamat”, *Muhamat Dergisi*, S.2, 1327, s. 56-58, s.56.

³¹ Şekib, Ş. “Tarihçe-i Muhamat: Mezuniyet İcazet Licence”, *Muhamat Dergisi*, S.8, 1327(ç), s. 241-243, s.242.

³² “..Ecnebi vekil lisan-ı resmîyi bilmek lâzım gelirken hâkim fehmi müdafaa için muhâminin lisanını öğrenmeye mecburiyet hissediyor işte şu cihetler cidden câ-yı teemmüldür” Şekib, Ş. “Tarihçe-i Muhamattan Mâbe’ad: Memleketimizde Muhâmin-i Ecnebiye”, *Muhamat Dergisi*, S.11, 1328 (e), s. 336-338, s. 337.

Tanın'de çıkan yazı “ *İşte görüüyor ki Fransa'da bir Osmanlı dava vekâleti san'atını icra edemez. Yalnız Fransa'da değil memâlik-i sâirede dahi böyledir. Daha tuhafı var. Malûm olduğu üzere uhûd-ı atika mucibince memleketimizde bulunan ecnebi konsoloshanelerine hakk-ı kaza dahi bahşedilmiştir. Bundan iki sene evvel şehrimiz konsoloshanelerinden birinde derdest-i ru'yet olan bir davada tarafeynden biri Osmanlı avukatı tevkîl etmek istedikte konsolos bey Osmanlı teb'asından maadasının kendi mahkemesinde icrâ-yı vekâlet edebileceğini beyan etmiştir. Haysiyet-i milliyemize edilecek en büyük hakaret bu olabilir. Ecnebler hakkımızda muâmele-i müteakabile kaidelerini de çok görüyorlar. Hâlbuki işlerine gelirse bu kaideyi ileri sürerler*” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu alıntıdan da anlaşıldığı üzere, İstanbul'da konsolosluk mahkemesine “Osmanlı avukatının” kabul edilmemesi milli onurumuza hakaret kabul edilmiş ve bu nedenle yabancıların Osmanlı Devleti'nde dava vekilliği yapabilmeleri için “karşılıklılık” ilkesinin uygulanması istenmiştir.³³

IV. Avukatlarda Bulunması Gereken Özellikler

İstanbul Baro Başkanlarından Lütfi Fikri tarafından 1921 yılında yazılan bir makalede dava vekillerinde aranan özelliklerden bahsedilmiştir. Lütfi Fikri, “*can, mal ve namusuna veya kişi hak ve özgürlüklerine zarar gelen herkes için sığınacak bir liman*” olarak tanımladığı avukatların toplumda çok önemli bir konumda olduğunu hatırlatarak sahip olmaları gereken nitelikleri sıralar. Yazara göre iyi avukat olmak için sadece namuslu ve dürüst olmak yetmez. Avukatın aynı zamanda fedakâr ve çalışkan olması gerekir. Lütfi Fikri, ihlal edilen bir hakkın, heder edilen bir hayatın savunulması için hukuk bilgisinden öte fedakarlık, azim, cesaret gerektiğinin altını çizirken “*..efendiler kat'iyen para ile ücretle olacak bir şey değildir*” sözleri ile avukatlığın sadece para kazanmak için yapılamayacağını da ifade etmiştir. Yazar, avukatın aldığı bir davada görevini suiistimal etmiş sayılmaması için her türlü araştırmayı yapmak zorunda olduğunu ve davada uygulanacak hukuk kurallarını çok iyi tespit etmesinin şart olduğunu da vurgular.³⁴ Makalenin 1921 yılında kaleme alındığı dikkate alınırsa o dönemde aranan niteliklerin günümüzdekinden çok da farklı olmadığı söylenebilir.

Artin Toptaş, 1922 yılında çıkan bir makalesinde dava vekilinin dürüst, bilgili ve saygılı kişiler olması zorunluluğuna değinir. Ayrıca, muhamilerin birbirlerine karşı saygılı davranmaları, davaları uzatmadan sonuçlandırmaları ve maddiyatçı olmamaları gerektiğine değinir. Topbaş'a göre dava vekilleri (muhamiler) ancak bu şekilde halkın güvenini ve hâkimlerin saygısını kazanabilirler³⁵.

Ali Haydar “Nasıl bir Kanun isteriz?” başlıklı makalesinde, Osmanlı Devleti'nde avukatlığın Avrupa'da olduğu gibi gelişmemesinden yakınmaktadır. Halkın muhamilere karşı duyduğu güvensizliğin nedenini ise şöyle açıklar:

“*Gönül isterdi ki bir vekil yalan söylemesin, haksız olduğuna kani bulunduğu davayı kabul etmesin, refikinin hukukuna riâyet etsin. Halk o derece emin olsun ki, bir muhami, dünyanın en namuslu bir adamıdır, haksız iş almaz, aldığı işi sonuna kadar takip eder ve böyle bir adama mukaddesâtın tevdiinde zerre kadar tereddüt edilemez. Filhakika menfaatini istihkar eden, haktan*

³³ “Ecnebi Dava Vekilleri”, *Mizan'ül-Hukuk*, Sene: 1, S. 46, 1325, s. 538-539.

³⁴ Fikri, 1337, s. 10-26.

³⁵ Toptaş, s.318.

başka bir vasıta, hakikatten başka bir hedef aramayan, içtihadı uğruna çalışan, müvekkiline bazen bir vasî takayyüdüyle, bazen bir peder veya birader şefkatiyle bakan, izzet-i nefis sahibi, halûk fedakâr, şefik bir muhami dünyanın, izzet ve kudsiyete yaklaşmış en büyük adamıdır. Meslekte böyle mümtaz simaların vücudu yavaş yavaş hürmet ve emniyet-i umûmiyeyi celb eder ve diğerlerine de numune-i imtisâl olur.”

Ali Haydar’ın yazısında kullandığı bu sözler aslında bir muhaminin nasıl olması gerektiğini de göstermektedir. Aynı makalede Ali Haydar, dava vekilliğinin iyi eğitim ve terbiye almamış kişilerce yapılması halinde telafi edilemez zararlar doğuracağını şu sözleriyle vurgulamıştır:

“Usûl-i muhakemenin tayin ettiği şerâiti ezberinden bülbül gibi saydığı hâlde sahih bir dava arzuhâli yazamayan, hukuk ıstılahlarını daha doğru dürüst söyleyemeyen nice arkadaşlara tesadüf ediyoruz. Kaldı ki muhamilik için yalnız meziyet-i ilmiye de kâfi değildir. Mesleğin bir de ahlâkî safhası vardır ki o daha mühimdir. Bu safhanın tesiri umumdur.”

Bu cümleler de, ezbercilikle avukatlık mesleğinin icra edilemeyeceğini, mutlaka iyi bir hukuk eğitimi alınmasının zorunluluğunu göstermektedir³⁶. Yazarın “*Namus ve istikametten sonra bir muhâmîde aranılacak en büyük şey, ehliyet ve tecrübedir. Maatteessüf bugün öyle kimseler görülüyor ki müdafaa namına söyledikleri birtakım tekerlemelerden, yazıları serâpâ imlâ hatalarından mürekkeptir ve nice muhâmî taslakları görüyoruz ki müdafaa etmek istediği mevzûu daha kavrayamamıştır. Ve bunda deruhte ettikleri davalardaki muvaffakiyetlerini mevzu-ı davada, vesaikinin kuvvetinde ârâ-yı müellifin veya içtihadât-ı mehâkim ile tavazzuh etmiş mütûn-ı kavâninde değil, belki hasmının sehven sarf etmesi muhtemel olan bir cümlesinde arıyorlar ve artık dava, hâlli muktezi bir mesele-i hukûkiye olmaktan ziyade tarafeynin hüner-i ibrazına müsait bir müsabaka meydanı hâlini iktisâb ediyor*” şeklindeki sözleri ise avukatın tecrübe ve bilgisinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.³⁷

Osmanlı hukukçuları, avukatın dava almak için müvekkil arama çabasına girmemesi konusunun da üzerinde durmuşlardır. Örneğin Lütfi Fikri “*Efendiler, ...müşteri arkasında koşmak müşteri aramak bir avukat için en ayıp ve zül bir keyfiyettir. O yazıhanesinde oturacak müşteri celb ve taharrî etmek için hiçbir şey yapmayacak gelen olursa işlerine bakacaktır.*” diyerek avukatın iş peşinde koşmasını ayıp olarak nitelendirmiştir³⁸.

V. Avukatların Hak ve Yükümlülükleri

Vekâlet sözleşmesi her iki tarafa borç yükleyen bir akittir. Avukatın davayı kabul etme veya reddetme hakkı, dosya inceleme hakkı, tanıklıktan çekinme hakkı, duruşmayı terk hakkı, söz hakkı (söz hürriyeti), müvekkilinden ücret isteme, baroya katılma, baro idare meclisini seçme ve seçilme hakları vardır³⁹. Avukatların yükümlülükleri özen yükümlülüğü, sır saklama yükümlülüğü, haksız bulduğu işi reddetme yükümlülüğü, dosya tutma yükümlülüğü, reklam yasağı, yazıhane edinme yükümlülüğü, avukata yaraşır kılık kıyafetle görev yapma yükümlülüğü,

³⁶ Ali Haydar. “Mesleğin Tealisi Neye Mütevakkıftır? Nasıl Bir Kanun İsteriz? Muhasebe Biraz da Tarihçe”, *Muhamat Dergisi*, Numara:11-55, 1338, s. 339-347, s.339-340.

³⁷ Ali Haydar, s. 343.

³⁸ Fikri,1337, s.20-21.

³⁹ Güner Semih. *Avukatlık Hukuku*, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2003, s.212-343.

işi sonuna kadar takip etme yükümlülüğü, hâkim ve savcılara saygılı davranma yükümlülüğü, mesleki dayanışma içinde bulunma yükümlülüğü, baro levhasına yazılma şeklinde sıralanabilir⁴⁰.

Avukatın “haklı gördüğü” davayı alması Osmanlı hukukçuları tarafından hak olarak kabul edilmiştir. Lütfi Fikri, dava vekilinin haklı gördüğü davayı kabul etmesi kadar gerektiği zaman davadan çekilmesini avukatın görevlerinden sayar. Şöyle ki, muhami bakmakta olduğu bir davanın sonradan haksız olduğunu anlarsa davadan çekilmesi gerekir ki bu durum muhami için aynı zamanda vicdani bir sorumluluktur. Ayrıca, bir avukatın karşı tarafın “nüfuzlu ve güçlü biri” olması durumunda bile çekinmemesi ve müvekkilinin haklarını en iyi şekilde savunması gerekir. Yazar, avukatların hâkim karşısına kendi şahsi işleri için değil müvekkillerinin haklarını savunmak için çıktıklarını bu nedenle hâkimlere karşı saygılı davranmalarının da görevleri olduğunu bildirmiştir⁴¹. Savunma, aynı zamanda avukatın en önemli görevidir.⁴²

Şekib bu konuyu “Muhâmînin Hukuk ve Vezâifi” adlı makalesinde ele almıştır. Yazıda, muhaminin doğruluk ve dürüstlük kuralı çerçevesinde mesleğini yapmasının ve hukuka uygun davranmasının en önemli mesleki yükümlülüğü olduğunu belirtilmiştir. Dava vekilinin mazereti olmadan duruşmalara katılmaması yargılamanın gereksiz yere uzatılmasına neden olduğu için doğruluk ilkesine aykırı olarak yorumlanmalıdır. Şekib’e göre avukatın davada kullandığı tüm belgeleri titiz bir şekilde incelemesi ve doğruluğundan emin olmadığı belgeleri müvekkiline danıştıktan sonra kullanması gerekmektedir⁴³. Yazar, “İstihkar-ı Menfaat” adlı makalesinde ise dava vekilinin menfaat gözetmeden iş yürütmek zorunda olduğuna dikkat çeker⁴⁴.

Dava vekilinin hak ve yükümlülükleri konusunda 1912 yılında Muhamat dergisinde isimsiz olarak yayınlanmış “Meslek-i Muhamatın Adabı Hakkında Nefsimize Hitap” başlıklı makalede, hakkın yerine getirilmesi dava vekilinin en önemli görevi olarak gösterilmiştir. Bu nedenle, muhaminin kendi hukuki görüşünü ve ilgili içtihatları mahkemeye arz etmesi, karşı tarafın iddialarına hukuk çerçevesinde cevap vermesi zorunludur⁴⁵.

⁴⁰ Güner, s.348-478.

⁴¹ Fikri,1337, s.16-18.

⁴² “*Dava vekâleti mesleği mücerred maksad-ı müdafaaaya ibtinâen teessüs etmiş olduğuna nazaran vekil bu vadide harikalar izhâr ederek muhakkak ve fakat mağdur pençe-i zindanında kahr ve tedmîr olmakta bulunan bîçaregânın hayatını; ailesine terk edeceği namusunu tahlis; nâmında şöhretinde mündemiç olan silinmez bir şâibeyi mahv ve izâleye cehd ve gayret ve vesâit-i kanûniyeyi edille-i takdîriyenin bahşeylediği kuvvet ve miknet-i müdafaaı isti'mâl eyleyerek izhâr-ı hakka ve tebriye-i mâsûmiyete çalışır. Mal ve menâli yed-i gâsıbına geçmiş kimselerin müdafaa eyleyerek ikbâl ve saadetin tabakat-ı âliyesinde iken bu âlem-i fânide mevcut olan vesâit-i şer'îye/şerih (?) sebebiyle servet ve sâ mâmî elinden alınarak fakr u sefâletin dereke-i amîkinde püyân olan zavallıları kavânin-i tabiiyye ve mevzu'anın bahşeylediği iktidar ve salâhiyet-i hâkimâne sayesinde tahlis ederek hukukun eydî-i gâsıbında bulunmasını men' ve bu bâbda çaresâz olur. İşte bunun içindir ki bir vekil evvelâ kuvve-i adliyenin mukarrerâtını tenvir ve izhâr, vâzı'-ı kanunun maksadını izah ve beyan ve mevzu-ı bahis olan kavâninin vihet-i hikemiyesini tefsir ve tevsî' eyleyerek ahkâmın dâire-i hak ve adl dâhilinde sudûrunu tehyie ve teshil, sâniyen mevâd-ı kanûniye ile tevsî' etmek gibi bir mühimme-i içtimâiyeyi ifâ, sâlisen münâzara ve münâkaşâtın müfîd müstakim ve mâkûl olması emrinde ihtiyârî olmayarak mukaddes olan hakk-ı müdafaaı kemâl-i serbestî ileisti'mâl ve bu cihetle izhâr-ı hakka sıyânet ahvâle var kuvvetiyle çalışır. İşte bu hâldedir ki bir dava vekili cemiyet-i beşeriyeye, benî nev'ine cidden hizmet eylemiş olur.” Avukatın, hakkı heder olanları savunarak topluma hizmet edeceğini belirtmiştir. Şekib, Ş. “Tarihçe-i Muhamat: “Müdafaa”, *Muhamat Dergisi*, S.20, 1328 (d), s. 622-624, Şekib, s. 622-623*

⁴³Şekib, Ş. “Tarihçe-i Muhamat: Muhâmînin Hukuk ve Vezâifi”, *Muhamat Dergisi*, S.16, 1328(c), s. 503-505, s. 503.

⁴⁴ Şekib, Ş. “Tarihçe-i Muhamat: İstihkar-ı Menfaat”, *Muhamat Dergisi*, S.18, 1328(b), s.562-568, s.561-563.

⁴⁵ (Yazarı Bilinmiyor) “Meslek-i Muhamatın Adabı Hakkında Nefsimize Hitap”, *Muhamat Dergisi*, S. 8, 1327, s. 235, 237, s. 235- 236.

Savunma görevinin yapılabilmesi için avukatların söz hakkını rahatça kullanabilmesi gerekir. Kohen, “Avukatların Hakk-ı Kelamı” isimli makalesinde Fransa’da görülen bir davada söz hürriyetine verilen önemi aktarmaktadır. Makaleye konu olan dava özetle şu şekildedir: Avukat Viviani müvekkili aleyhine açılan davada iddianameyi “*haksız, garip ve keyfi*” sözleri ile nitelendirmiş ve bunun üzerine savcı tarafından avukat hakkında mahkemeye hakareten dolayı takibat yapılmıştır. Mahkeme, avukatı suçlu bulunca karar temyiz edilmiştir. Toulouse İstinaf Mahkemesinde görülen temyiz duruşmasında (baro reisi) Maitre Cartier, avukat Mösyö Viviani’yi savunmuştur. Duruşmada, Mösyö Viviani’nin avukatlığını yapan Mösyö Cartier, bu kararın müvekkilini ilgilendirdiği kadar tüm avukatların savunma özgürlüğünü ilgilendirdiğini söylemiştir. Cartier “*Eğer avukatı, yürürken adımlarını sağlamlaştırmak isteyen bir adam gibi sözlerini ölçmeye, tartmaya, fikir ve maksadına verilecek mânânın tefsirinden ihtiraza mecbur kılersanız, irticalen irad edilen nutukların âlicenâb-ı sünûhâtını boğmak, belâgatın menba’ını kurutmak tehlikelerini ihzâr etmiş olursunuz.*” sözleriyle avukatın söz hakkının kısıtlanamayacağını dile getirmiştir. Sonuçta Mösyö Viviani’nin mahkemeye hakaret etmediğine ve sarf ettiği kelimelerin “söz özgürlüğüne” girdiğine karar verilmiştir.⁴⁶

Muhamilerin birbirlerine saygı göstermeleri, dayanışma içinde olmaları kendilerine yüklenen bir ödevdir. Şekib, “*Dava vekilleri meyânında –sâir meslek erbabından ziyade- daire-i refâkatın pek metin bir habl ile merbur ve mütemessik olması lâzım gelir.*” *Erbâb-ı hukuktan birisi demiştir ki: Aynı tahsil görmüş aynı tedrisgâhda büyümüş ve aynı esfâr ve hissiyâtla me’lûf olmuş iki vekil her ne kadar mehâkim huzurunda temenniyât ve matlûb-ı mütezâda ve mütebâyenede bulunurlarsa da matmah-ı nazarları yine aynı maksada hizmet etmektedir. Hissiyât-ı mütekaabile-i refâkatkârî vükelâ-yı de’âvî için bir vüçûb-ı kat’î tahtındadır. Bu sayededir ki bazen bir davayı müştereken ve müttehiden tetkik ve müdafaa ederler. Meydan-ı müdafaaaya girmeden evvel hüsn-i niyetle tarafeyni musâlaha etmeye teşebbüs ederler. Vakar ve temkinden ârî mücadele rengini iktisaba isti’dâd gösteren her cereyan muhakemeyi bu suretle dûçar-ı sekte eden ahvâlde bir mâni’-i kavî olan itidâle riâyet ederler. Haslet-i refâkat vekillerin yekdiğerine karşı mükellef oldukları bilcümle vezâifi şamildir. İhtirâm ve fedâkârî-i mütekaabile ile irâe olunan hiss-i gayret yekdiğer, mesleğin mehâbet ve azametini rû-nümûn olduğundan alelumum mecâlis-i inzibat bu hâlin sıyânet ve hıfzını her dâim taassubkârâne bir surette iltizâm eyler. Refâkat genç vekillerin heyetinde kıdem peydâ etmiş olanların himâyelerini kabul ve onlar hakkında bir hürmet-i mahsûsa beslemelerini, müşkülleri zuhurunda onların nesâyih ve irşâdâtına müracaat etmelerini icap ettirdiği gibi bi’l-mukabele kadim vekillerin mesleğe henüz ibtidâ edenlere sahâbet ve teşvik ve delâlet etmelerini emir ve icap eyler. Meslekte kendinden kadim olan bir vekile karşı vecibe-i hürmette kusur etmek mücâzât-ı intibâhiyeyi dâ’î olan ahvâlden ma’dûddur.*” sözleriyle konunun önemini vurgularken,⁴⁷ Ali Haydar avukatlık mesleğinin refakate verdiği önemi “*Bir de rüfekanın yekdiğerine olan vaziyetleri mümkün olduğu kadar âdab ve nezâket içerisinde cereyân etmelidir. Meslek refâkati, öz kardeşliğin temin ettiği rabitadan daha kudsî, daha hassastır. Çünkü hepimiz de, hak ve hakikat müdafaaası ordusunun fedakâr askerleriyiz. Kıdeme, ilme hürmet, genç*

⁴⁶ Viviani (Çev: N.Kohen). “Avukatların Hakkı Kelamı”, *Hukuki Bilgiler Mecmuası*, Sene I, S. 12, 1927, s. 783-792.

⁴⁷ Şekib, 1328 (b), s. 562-563.

arkadaşlara muhabbet ve şefkat muamelemizde yekdiğerimize ibraz-ı nevâziş ve nezaket bizim için meslek ve ilim borcudur” şeklinde dile getirmiştir.⁴⁸

Osmanlı hukukçuları, muhaminin mahkemeye karşı saygılı olmasını bir yükümlülük olarak görürlerken, hâkimlerin avukatlara saygı konusunda aynı hassasiyeti göstermediklerinden yakınmışlardır. Örneğin, Mardinizade Ahmed Muhtar “*Memleketimizde Dava Vekâleti, Avukatlık Muhamilik*” adlı makalesinde, dava vekilliği mesleğine ilk başladığı zamanlarda başından geçen bir anısını aktarmaktadır. Mardinizade, bir mahkeme reisinin davalı vekilini “*muntazaman işbu mahkemeye devam etmez isen seni büsbütün, icrâ vekâletinden men ve zecr eder ve adem-i kabulün için mehâkime yazarım*” diye tehdit ettiğini bu durum karşısında vekâlet mesleğinin (avukatlığın) bağımsız bir meslek olarak değil de hâkimlerin emri altında ona bağlı yapılan bir meslek olduğu kanısına kapıldığını belirtmiştir⁴⁹.

Kahveciyan ise muhamilerin hâkimlere karşı saygılı davranmak zorunda olduklarını, saygısızlık yapan dava vekillerinin tasfiye edilmesi gerektiği fikrindedir⁵⁰. Şekib, “*Müdafaa*” başlıklı yazısında, muhaminin savunma görevinin, hâkimlerin verdiği hizmetten daha az olmadığına dikkat çekerek “hâkimlik” ve “dava vekilliği” meslekleri arasındaki ilişkinin birbirlerine karşı bazı davranış kalıpları getirdiğine dikkat çekmiştir⁵¹.

Lütfi Fikri ise hâkimler ve avukatlar arasındaki ilişkiyi “*Hükkâm ve avukatlar birbirinden ayrılamaz biri muhterem mi öteki de mutlaka muhteremdir. Biri değilse öbürü hiç değildir. Onun için bu hakikati biz avukatlar ve hükkâm bihakkın anlamalıyız ve el ele vermeliyiz*”⁵² şeklinde tanımlamıştır. Bu cümle hukukçular arasındaki dayanışma yükümlülüğünün önemini göstermektedir. Yazar, avukatların görevlerini yaparken saldırıya uğraması halinde hâkimin derhal saldırgana ceza vermesi gerektiğini, aksi halde avukatların şahsi güvenliklerinin kalmayacağını ve savunma görevini yerine getiremeyeceklerine dikkat çeker. Lütfi Fikri’ye göre avukat, müvekkilinin ne alelâde bir vekili ne de sevap kazanmak ya da ödül almak için bir işi yerine getiren kişidir. Bir başka ifadeyle, avukat ile müvekkil arasındaki ilişkisinde avukatın bağımsız olması ve özgür hareket etmesi söz konusudur⁵³.

Sır saklama yükümlülüğüne gelince, Osmanlı hukukçuları, “sır saklamayı” avukatın en önemli yükümlülüklerinden biri olarak kabul etmişlerdir. Muhami, müvekkilinin sırrını saklamak zorundadır ve bu konuda şahitlik yapması istenemez. Lütfi Fikri, makalesinde şöyle demektedir:

“Efendiler, bir avukatın müvekkiliyle olan rabitasında ona karşı olan en büyük vazifelerinden biri de –hiç söylemeye lüzum görmüyorum çünkü hepinizce mâlûmdur – kendisine

⁴⁸ Ali Haydar, s. 345.

⁴⁹ Mardinizade, Ahmet Muhtar. Memleketimizde Dava Vekâleti, Avukatlık Muhamilik, *Muhâmât Dergisi*, Numara: 2-48, 1337, s. 145-148, s.111-114.

⁵⁰ Kahveciyan,1328, s.456.

⁵¹ Şekib, Ş. “Tarihçe-i Muhamat: Müdafaa”, *Muhamat Dergisi*, S.20, 1328 (d), s. 622-624, s.622.

⁵² Fikri,1337, s.19-20.

⁵³ “*Efendiler, meseleye münhasıran şu dediğim nokta-i nazarlardan bakacak olur iseniz teslim mecbur olacağız ki bir avukat müvekkilinin ne alelâde bir vekili ve ne hangi nev’den olursa olsun bir ecîridir, avukatla müvekkili arasındaki rabita büsbütün başka, husûsî bir şeydir. Ve bu rabitada avukatın hürriyeti, istiklâli ve hatta adem-i mesûliyeti esastır. Onun için bir avukat hakkında müvekkili hiçbir suretle “sen benim için şöyle müdafaa ettin yok böyle müdafaa ettin bana şundan dolayı zarar getirdin” tarzında bir davada bulunamaz. Nasıl ki hükkâm hakkında da böyledir. Onların da karar ve hükümlerinden dolayı haklarında zerre kadar bir zarar ve ziyan davası ikame edilemez.” Fikri,1337, s.23.*

tevdi olunan esrarı en mukaddes bir emanet gibi hıfzetaştır. Bu, avukat için o kadar ve kanunî bir mecburiyettir ki vazifesi itibariyle müvekkilinin vâkıf olduğu esrârı hakkında hiçbir suretle şehâdette icbâr edilemez yani bunlar bir “secret professionnel” (meslek sırrı) teşkil eder. İfâ-yı şehâdette hangi şey bu nev’ bir sırdır hangisi değildir, bunun takdir ve tayini sırf onun vicdanına kalmıştır. Bu bâbda hâkim kendisine hiçbir suretle cebr edemez, çünkü bu bâbda hâkime hakk-ı takdir verilirse o hakk-ı takdirini kullanılabilmek için dolayısıyla avukat ifşâ-yı esrara mecbur edilmiş olur ki bu kat’iyen câiz değildir. Avukatın bu bâbda o kadar mutlak bir hakk-ı takdiri vardır ki bizzat müvekkili yani sırrın sahibi razı olsa bile yine ifşâ etmemek hakkıdır. Bunun için bir itimat bir şeref ve haysiyet meselesidir.”

Alıntıdan da anlaşıldığı üzere Lütü Fikri avukatın müvekkiline karşı en büyük sorumluluklarından biri müvekkilinin sırrını saklamak olduğunu düşünmektedir. Aynı zamanda avukat, müvekkiline ait olan gizli bilgileri açıklaması için şahitlik yapmaya zorlanamaz. Hâkim, meslek sırrı kapsamına giren bu bilgilerin açıklanması için baskı yapamaz. Diğer yandan müvekkil razı olsa bile meslek sırrını açıklamamak avukat için mutlak bir haktır. Yani rızaya rağmen sırrı açıklamama özgürlüğüne sahiptir⁵⁴.

Osmanlı hukukçularına göre “ tarafları barıştırmak”, uzlaşmaya davet etmek de avukatların en önemli görevleri arasında yer almaktadır. Lütü Fikri, kendi maddi menfaatine aykırı olmasına rağmen insanları barıştırma yükümlülüğü olduğunu altını çizer⁵⁵. Toptaş Artin uzlaştırma konusunda

“...Karışık ve pürüzlü bir husustan dolayı tarafeyni celb ile bunların beynlerini bularak sulh etmekten tatlı ve aileler beyninde edep ve belki ahlâka muhalif husûsâtı dünyaya fâş ve ifşâ ve neşr etmeksizin kökünden kat’ etmekten keyifli ve zevcât ve ekârib ve dostların aralarını bulmaktan daha zevkli bir mesele farz olunabilir mi? İki taraf beynindeki muârezeyi def’ ederek bunları sulh etmekten âlî bir hizmet tasavvur olunamaz. Binâenaleyh dava vekillerinin en birinci vazifeleri kendilerine müracaat eden zevâtı sulh etmektir....” diyerek Lütü Fikri’ye katılmaktadır⁵⁶.

Osmanlı hukukçuları, avukatın kılık kıyafet konusunda özen göstermesi gerektiğini düşünmüşlerdir. Bir avukatın sadece mahkemeye giderken değil günlük yaşamda da mesleğine yaraşır bir biçimde giyinmesi mesleğin gereğinden sayılmıştır.⁵⁷

VI. Baro

20. yüzyılın başında dava vekillerinin mesleki olarak örgütlenmesi, sorunların çözülmesi ve mesleğin toplumsal işlevini yerine getirebilmesi açısından zorunlu görülmüştür. Dönem hukukçuları, muhamilerin mutlaka baro levhasına kayıt yaptırması gerektiğini söylerken bağımsız, güçlü ve meslektaşlarını koruyacak bir baroya olan ihtiyaca dikkat çekmişlerdir. Lütü Fikri, iki yüz yıl öncesinde bile Fransa’da baronun özgür ve güçlü bir kurum olduğunu hatırlatarak, memleketimizde baronun kendi haklarını henüz tam olarak sağlayamamış olduğunu söyler. Makalede, baronun üyesini koruyabilmesi için bağımsız ve güçlü olmasının önemine dikkat

⁵⁴ Fikri,1337, s. 25.

⁵⁵ Fikri,1337, s. 15.

⁵⁶ Toptaş, s.320.

⁵⁷ Fikri,1337, s.19.

çekilerek hazırlanan Muhamat Kanunu'na baroların bağımsızlığını sağlayacak maddeler konulmasının zorunlu olduğu ifade edilmiştir⁵⁸.

Kahveciyan 1909 yılında yazdığı “*Mesleğin İki Türü Tariki*” adlı makalesinde, “..Doğru tarik baro tarikidir. Cetvele itina ve riâyet edilmelidir ve inzibatsız tarikler artık seddolanmalıdır...” ifadesiyle dava vekilliği mesleğinin kurumsallaşması ve geleceği açısından baro levhasına kayıt yaptırmanın önemini vurgulamaktadır⁵⁹. Şekib ise baro ile ilgili olarak kaleme aldığı 1911 tarihli “*Dava Vekâleti Hakkında Birkaç Söz*” isimli yazısında, Avrupa devletlerinde baronun kurulmasının ardında dava vekillerinin disiplin altına alınması amacının bulunduğunu ifade etmiştir⁶⁰. Yuvanaki Yorgiyadis, baronun dava vekilleri üzerinde denetim sağlayabilmesi için memurların tabi olduğu sicil hükümlerinin uygulayabileceğini söylemiş bir başka deyişle baronun denetiminin gerekliliğine değinmiştir⁶¹.

Toptaş, 1921 yılında çıkan yazısında “... otuz beş yaşında bulunan baro hadd-i bülûğa vâsıl olmuş ise de henüz rüşdünü ispat edememiştir.” diyerek, baronun kurulması üzerinden geçen otuz beş yıla rağmen kendisinden beklenenleri yerine getiremediğini dile getirmiştir⁶².

Baro konusunda Mardinizade Ahmed Muhtar'ın düşünceleri çok dikkat çekicidir. Mardinizade, baronun kurulmasından sonra memuriyetten istifa ederek dava vekilliğine başladığını ifade etmiştir. Bu durum, baronun avukatlar açısından önemli bir güvence olarak algılandığını göstermesi açısından önem taşımaktadır⁶³.

Verilen örneklerden anlaşıldığı gibi, dönem hukukçuları avukatlık mesleğinin bağımsız bir şekilde yapılabilmesinin ancak güçlü ve özgür bir baro sayesinde olabileceği konusunda hemfikirdirler.

VII. Vekâlet Ücreti Konusu

Vekâlet ücreti, davanın görülmesi veya yapılan hukuki yardımın karşılığı olarak ödenecek parayı ifade eder. Vekâlet iki taraflı bir akit olduğundan bunun karşılığında ödenecek olan vekâlet ücreti bir taraf için hak olurken diğer taraf için yükümlülük olarak karşımıza çıkar⁶⁴. İncelenen dönemde hukukçular, vekâlet ücreti kararlaştırılırken uyulması gereken bazı kurallar üzerinde durmuşlardır. Örneğin, vekâlet ücreti için senet verilmesi, vekâlet ücretinin dava meblağının belli bir oranı olarak da belirlenmesi veya avukatın ücret yerine geçmek üzere müvekkilden başka bir mal alması uygun görülmemiştir.

Lütfi Fikri'ye göre vekâlet alacağını tahsil edemeyen bir avukatın müvekkili hakkında hukuki takibat yapması da hoş görülmeleyen bir davranıştır. Lütfi Fikri, uygulamada bazı uyanık

⁵⁸ Fikri, 1337, s. 14-16.

⁵⁹ Kahveciyan, Hacik. *Mesleğin İki Türü Tariki*, *Muhamat Dergisi*, S.29, 1329, s. 882-885, s. 885.

⁶⁰ Şekib, Ş. “*Dava Vekâleti Hakkında Birkaç Söz-2*”, *Muhamat Dergisi*, S.4, 1327(a), s. 109-113, s. 109.

⁶¹ Yorgiyadis Yuvaniki. “*Meslek-i Muhamat*”, *Muhamat Dergisi*, S.2, 1327, s. 56-58, s. 58.

⁶² Toptaş, s. 179.

⁶³ Mardinizade'nin sözleri şu şekildedir: “*Meşrûtiyet'in sayesinde vukû bulan baro teşkilâtı meslekte bir eser-i hayat mevcud olduğu, istikbâl maişeti dahi ahrârâta yani şeref ve şan ile temin olunacağı kanaati hâsıl oldu. Ol vakit meslek-i memuriyet azaptan, himâye ve müzâheret kuvvetiyle ihrâz olunacak menâsib-i müntinden hamd olsun kurtularak şevk ve muhabbet-i sâbika ile işbu meslek-i kudsi-i saadet ve şeref-perverâneye kemâl-i samimiyyet vekat'iyet ile kendimi bağladım ve lehülhamd mes'ûd ve bahtiyâr olarak işbu meslek sayesinde yaşadım, yaşıyorum ve yaşayacağım*”. Mardinizade, s. 148.

⁶⁴ Güner, s. 286 vd.

müvekkillerin kötü niyetli hareket ettiklerini ve avukatlarını azleden bu kişilerin daha önce ödedikleri vekâlet ücretini almak için baroya başvurduklarından bahsetmektedir. Yazar, müvekkilin dosyasını istediği zaman avukatından alabileceğini belirterek avukatların ücret ödenmeden dosyayı vermektan imtina etmelerinin uygun olmadığına dikkat çeker. Lütfi Fikri, Avrupa devletlerinin barolarının vekâlet ücreti konusunda çok hassas olduğuna değinerek Batı ülkelerinde bir muhaminin vekâlet ücreti için müvekkiline karşı takibatta bulunmasının hoş görülmediğini hatta müvekkili aleyhinde vekâlet ücreti için dava açan avukatın baro levhasından kaydının silindiğini belirtmiştir. Osmanlı Devleti'nde de baronun avukatların vekâlet ücreti konusunda haklarını korumak için çaba gösterdiğini ancak müvekkillerinden fahiş ücret talep eden bazı dava vekilleri bulunduğunu da hatırlatarak böyle durumlara baronun müsamaha göstermeyeceğini söylemiştir⁶⁵. Lütfi Fikri 18 Eylül 1923 tarihinde dava vekillerine gönderdiği "Rüfekamıza Tamim" adlı bir yazıda ise, muhamilerin vekâlet ücreti konusunda özenli davranmaları gerektiğini önemle hatırlatarak ücret sözleşmelerinin farklı sözleşmeler şeklinde yapılmamasını ve mesleğin onuruna uygun hareket edilmesini talep etmiştir⁶⁶.

Artin Toptaş, dava vekilinin vekâlet ücreti konusunda küçük pazarlıklara girmemesi ve ücreti alamadığı zaman müvekkil aleyhine mahkemeye başvurmamasını tavsiye etmektedir. Nitekim Toptaş, dava vekilliği mesleğinin onur ve itibarı için gerektiğinde fakir ve mazlumların davalarında gerekli yardımın yapılmasını mesleki bir görev olarak görmüştür⁶⁷.

SONUÇ

Çalışmamızda, 20. yüzyılın başından itibaren Osmanlı Devleti'nde dava vekilliği (muhamilik) yapan hukukçuların mesleğe bakış açıları ele alınmıştır. İlk olarak, Osmanlı hukukçularının, geçmişte dava vekillerinin kötü şöhretini silmek ve avukatlık mesleğini yüceltmek, saygın bir hale getirmek için büyük çaba gösterdiklerini söyleyebiliriz. İncelenen makalelerde yazarların avukatlık mesleğini, Avrupa ülkelerindeki avukatlık ile kıyasladıkları ve o seviyeye getirmek için verdikleri mücadele açıkça görülmektedir. Dönem hukukçularının, dava vekilliği mesleğinin kapsamı, vekillerde bulunması gereken özellikler, dava vekilinin hakları ve sorumlulukları, güçlü baro oluşturulması ve mesleğin itibarlı hale gelmesi için yapılacaklar konusunda hemfikir oldukları anlaşılmaktadır. Nitekim, dava vekilleri kendilerini "adaletin sağlanmasına hizmet eden makam" olarak kabul etmişlerdir. Ayrıca, o dönemde tartışılan bazı

⁶⁵ Fikri,1337, s. 23-26.

⁶⁶ " ...Memleketimizde ahalinin dava vekilleriyle olan münâsebâtı maatteessüf henüz pek nezih bir vadiye çıkamadığından baromuz rüfekanın müvekkilleriyle ücret-i vekâlet hakkındaki muameleleri hakkında bizzarûre bazı mertbe müsamahakâr bulunmak ve rüfekanın ücret-i vekâlet hususunda hukuklarını mahfuz bulundurmak için tedâbir-i meşrûa ittihâz edebilmelerine karşı ses çıkarmamak zarureti hissetmektedir. Fakat elbette ve elbette bunun makûl bir haddi olmak ve bu kat'iyen geçilmemek lâzım gelir. Hâlbuki rüfekadan bazılarının müvekkillerinden pek fâhiş ücretler talep etmekte oldukları ve hatta bu fâhiş ücretlerin gerek miktarlarını saklamak ve gerek bunların istifasını teshil ve temin etmek için muhâmiler gibi her heyet-i içtimâiyede efrâd-ı sâire için birer numune-i fazilet olmaları lâzım gelen zevâta kat'iyen yakışmayacak bir surette bu ücret-i vekâlet mukavelelerini güyâ alım satım veya refâen (?) gayr-i menkûlât teferruğu ve emsâli başka nev' birtakım mukaveleler hâline kal ve tahvil etmekte buldukları görülmekte olduğundan ve böyle bir şeye baroca asla müsamaha edilemeyeceğinden ba'demâ bu hususta cümleten dikkat edilerek ücret-i vekâlet hususunda hiss-i nisfete bir kat daha ihtimam buyurulması ve ücret-i vekâlet mukavelelerinin başka mukavele şekillerine tahvil ve ircâ gibi ahvâlden tevakkî edilmesi mesleğimizin şeref ve haysiyetini muhafazaten talep ve temenni olunur efendim" Fikri, Lütfi. Rüfekaya Tamim, Muhamat Dergisi, Numara: 24 -68, 1339, s.729.

⁶⁷ Toptaş, s.318-319.

sorunların günümüzde yaşanan sorunlarla olan benzerliği dikkat çekmektedir. Hukukçuların verdiği bu mücadele, hemen sonuçlarını doğurmasa da 1924 yılında yürürlüğe giren Muhamat Kanunu'nun içeriğinin belirlenmesinde etkili olmuştur.

KAYNAKÇA

Ali Haydar. “Mesleğin Tealisi Neye Mütevakkıftır? Nasıl Bir Kanun İsteriz? Muhasebe Biraz da Tarihçe”, *Muhamat Dergisi*, Numara:11-55, 1338, s. 339-347.

Akgündüz, Ahmet. “Husumet”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 18, 1998, s. 417-418. [HUSUMET - TDV İslâm Ansiklopedisi \(islamansiklopedisi.org.tr\)](http://HUSUMET - TDV İslâm Ansiklopedisi (islamansiklopedisi.org.tr)). E.T. 27.8.2021.

Akyılmaz, Gül. Tanzimat'tan Önce Avukatlık Müessesesi, *Türk Hukuk Enstitüsü Dergisi*, C.12, 1998.

Atar, Fahrettin. *İslam Adliye Teşkilatı Ortaya Çıkışı ve İşleyişi* 6. Baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2020.

Bozkurt, Gülnihal, *Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi*, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2010.

“Ecnebi Dava Vekilleri”, *Mizan 'ül-Hukuk*, Sene: 1, S. 46, 1325, s. 538-539.

Erem, Faruk. *Meslek Kuralları (Şerh)*, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2007.

Esirgen, Örsten, Seda. Tanzimattan Cumhuriyete Avukatlık, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.63, S.4, 2014, s. 737-778.

Fikri, Lütfi. Avukatlık Mesleği, Mahiyeti ve İcabatı, *Hukuk ve Vezâifi - Şeref ve Haysiyeti ve Mecbûriyetleri*, *Muhamat Dergisi*, Numara: 41-45,1337, s. 10-26.

Fikri, Lütfi. Rüfekaya Tamim, *Muhamat Dergisi*, Numara: 24 -68, 1339, s. 729.

Güner Semih. *Avukatlık Hukuku*, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2003.

Halebi, (Haz:Hüseyin Vanlıoğlu). *Kelime Manah Yeni Mülteka Tercümesi*, C.4, Yasin Yayınevi, İstanbul, 2018.

Kahveciyan, Hacik. Dava Vekili Hâkime Muavenet Edecektir. *Muhamat Dergisi*, C.15, 1328, s. 451-456.

Kahveciyan, Hacik. Mesleğin İki Türlü Tarihi, *Muhamat Dergisi*, C.29, 1329, s. 882-885.

Kvasoğlu, Fuat. Meslek-i Muhamat, *Muhamat Dergisi*, C.1, 1327, s. 2-4.

Kocaoğlu, Sinan S. Tarihsel Perspektifi ile Türk-İslam Hukukunda Savunma Hakkı ve Müdafî, *Ankara: Ankara Barosu Dergisi*, Yıl 2010, C. S.4, s. 61-79.

Konan, Belkıs. *Türk Hukuk Tarihinde Avukatlık Kurumu*, Bilge Yayınevi, Ankara, 2021.

Mardinizade, Ahmet Muhtar. Memleketimizde Dava Vekâleti, Avukatlık Muhamilik, *Muhâmât Dergisi*, Numara: 2-48, 1337, s. 145-148.

Mısır, M. Haşim. *Mitolojide Savunma*, Gaziantep Barosu Yayınları, Gaziantep, 2012.

Özkent, Ali Haydar. *Avukatın Kitabı*, Arkadaş Kitabevi, İstanbul 1940.

Öztürk, Funda. Osmanlı Devleti'nin Adli Modernleşme Sürecinde Avukatlık Mesleği, Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2017.

Rober, Henri. Çev: Ali Haydar ve Suphi Nur. *Muhami*, İstanbul Teşebbüs Matbaası, İstanbul, 1340.

Şekib, Ş. “Şahadetnamesiz Dava Vekilleri”, *Mizan 'ül-Hukuk Dergisi*, 1325, s. 478-479.

- Şekib, Ş. “Dava Vekâleti Hakkında Birkaç Söz”, *Muhamat Dergisi*, S. 52, 1326, s. 69-71.
- Şekib, Ş. “Dava Vekâleti Hakkında Birkaç Söz-2”, *Muhamat Dergisi*, S.4, 1327(a), s. 109-113.
- Şekib, Ş. “Sanat-ı Muhâmâtî İcra Salahiyetini İhraz İçin Muktezî Şartlar”, *Muhamat Dergisi*, S. 7, 1327(b), s. 215-217.
- Şekib, Ş. “Tarihçe-i Muhamat-Avrupa’da Dava Vekâletinin Menşei”, *Muhamat Dergisi*, S.5, 1327(c), s. 135-137.
- Şekib, Ş. “Tarihçe-i Muhamat: Mezuniyet İcazet Licence”, *Muhamat Dergisi*, C.8, 1327(ç), s. 241-243.
- Şekib, Ş. “Tarihçe-i Muhamat Faslı Salis: Yemin ve Yeminin İfasındaki Merasim”, *Muhamat Dergisi*, S.10, 1328(a), s. 312-316.
- Şekib, Ş. “Tarihçe-i Muhamat: İstihkar-ı Menfaat”, *Muhamat Dergisi*, S.18, 1328(b), s.562-568.
- Şekib, Ş. “Tarihçe-i Muhamat: Muhâmînin Hukuk ve Vezâifi”, *Muhamat Dergisi*, S.16, 1328(c), s. 503-505.
- Şekib, Ş. “Tarihçe-i Muhamat: “Müdafaa”, *Muhamat Dergisi*, S.20, 1328 (d), s. 622-624.
- Şekib, Ş. “Tarihçe-i Muhamattan Mâbe’ad: Memleketimizde Muhâmin-i Ecnebiye”, *Muhamat Dergisi*, C.11, 1328 (e), s. 336-338.
- Şeref, Mehmet. “Muhami”, *Muhamat Dergisi*, Numara:25 -69, 1339, s. 782-786.
- Toptaş Artin. “Memleketimizde Dava Vekâleti, Avukatlık ve Muhamilik”, *Muhamat Dergisi*, Numara: 10-54, 1338, s.317-320.
- Viviani (Çev: N.Kohen). “Avukatların Hakkı Kelamı”, *Hukuki Bilgiler Mecmuası*, Sene I, S. 12, 1927, s. 783-792.
- (Yazarı Bilinmiyor) “Meslek-i Muhamatın Adabı Hakkında Nefsimize Hitap”, *Muhamat Dergisi*, S. 8, 1327, s. 235, 237.
- Yorgiyadis Yuvaniki. “Meslek-i Muhamat”, *Muhamat Dergisi*, S.2, 1327, s. 56-58.